

ABORTUS PROVOCATUS IN DEN INDISCHEN ARCHIPEL

DOOR

J. P. KLEIWEG DE ZWAAN.

I.

In den eersten jaargang van dit Tijdschrift hebben wij het vraagstuk van den kindermoord in den Indischen Archipel onder de oogen gezien. Wij konden vaststellen, dat het dooden van pasgeboren kinderen volstrekt geen zeldzaam in onze Oost voorkomende handeling is en leerden de motieven kennen, welke daartoe aanleiding kunnen geven. Waar nu, gelijk gebleken is, de kindermoord in den Indischen Archipel veelvuldig en om allerlei redenen plaats heeft, zal het zeker niet bevreemden en ligt het voor de hand, dat de inlanders voor de nog niet geboren vrucht zeker niet meer respect zullen toonen.

Wanneer wij dan willen nagaan, hoe het in onze Oost gesteld is met het dooden van de nog ongebornen vrucht, kunnen wij ons allereerst de volgende vragen stellen:

1. Bij welke stammen in den Archipel is het opwekken van abortus bekend?

2. Zijn er ook stammen in onze Oost, bij welke zulke praktijken worden ontkend?

3. Is het opwekken van miskraam al of niet geoorloofd, wordt de vrouw, die eene dergelijke behandeling ondergaat, eventueel de persoon, die zulk eene handeling verricht, gestraft?

4. Welke motieven liggen aan zulke praktijken ten grondslag?

5. Op welke wijze tracht men de graviditeit vóórtijdig te beëindigen?

6. In welke maand der zwangerschap is dat gebruikelijk?

7. Welke gevolgen heeft eene dergelijke behandeling, hetzij voor de vrouw zelve of voor hare omgeving?

1. Bij welke stammen in den Archipel is het opwekken van abortus bekend?

Van de Minangkabau-Maleiers in Midden-Sumatra vernam ik indertijd, dat daar volstrekt niet zelden op kunstmatige wijze aan de zwangerschap een einde wordt gemaakt. Zoowel in de aan den Kwantan gelegen kampong Taloeik, als in Sidjoengdjoeng en Goenoeng

Sahilan (aan den Kampar Kiri) werd mij zulks ten stelligste verzekerd en werden mij tevens de methoden bekend gemaakt, tot welke men zijn toevlucht neemt.

In zijn studie „het Rechtsleven bij de Minangkabau-Maleiers” schrijft Mr. *Willinck*: „Onder alle vrouwen van den Archipel is de Minangkabausche de eenige, die zich telkens vergrijpt aan de vrucht, welke in haar leeft en aan het wichtje, dat zij pas ter wereld bracht. Zoo ontaardt zij vaak in een hoogst wanschappen monster. Dit heeft minder haar natuur dan hare adat op het geweten, naar mijn oordeel, haar recht, dat haar dwingt een egoïstisch, plat materialistisch schepsel te worden, dat slechts aan zichzelf en nooit aan een ander denkt. Het is in elk geval altijd een daad van lafheid en grenzeloos egoïsme om abortus te plegen en het is een der grootste misdaden, indien het moederschap zich cynisch verloochent door de hand te slaan aan het pas in het leven getreden hulpeloze schepseltje, dat een hooger hand het toevertrouwd; zulke ontzettende misdaden blijven nooit ongewroken. Maar de Minangkabausche vrouw is te bot om dat te beseffen. Niet alleen met haar recht, maar ook met haar gansche hart is zij nog te nauw verwant aan het dier, om te weten, wat zij misdoet door bedoelde vergrijpen.”

Wij hebben echter, gelijk gezegd, in onze vorige studie kunnen vaststellen, dat volstrekt niet alleen bij de Minangkabauers het dooden van pasgeboren kinderen voorkomt. Maar eveneens vergist zich Mr. *Willinck*, wanneer hij beweert, dat van alle vrouwen in den Archipel de Minangkabausche de eenige zou zijn die zich telkens vergrijpt aan het kind in het moederlichaam. Immers vindt men het opwekken van abortus nog bij verschillende andere stammen in Sumatra vermeld, b.v. bij de naburige Bataks, bij de Lampongers, de Gajo's en Alassers, de Geumpangers, bij de inlanders der Assistent-residentie Agam (Sumatra's Westkust), in Djambi, alsook bij de Atjehers. Verder bij de bewoners der aan Sumatra's Westkust gelegen eilanden Nias, Mentawai en Enggano. Niet minder ook bij de Javanen en Balineezen, bij verscheidene stammen in Borneo, eveneens in Celebes, b.v. bij de Toradja's, Boegineezen, bij de Galelareezen en Tobelareezen, de Minahassers, de inlanders van het landschap Gowa, vooral ook bij vele Papoea-stammen van Nieuw-Guinee en van de naburige eilanden, eveneens op Boeroe, Sangi, Soemba, Schouteneiland, Kei, Ceram, Tanimbar, Timor, Ambon, de Oeliasers, Gorong, Watubela, Babar, Kissar, Wetar, Flores, Noema, Boeton en tenslotte ook bij verschillende stammen der Philippijnen.

Uit deze opgave als zoodanig kan men dus reeds afleiden, dat dergelijke praktijken wel alom, haast overal in den Indischen Archipel in gebruik zijn.

2. Zijn er ook stammen in onze Oost, bij welke zulke praktijken worden ontkend?

Volgens *Wasterval*¹⁾ zou bij enkele Papoea-stammen in de buurt der Humboldtbaai, n.l. bij de Kaptiae, de Mawesdae, Trawassi, Armoppa en Tronta het afdrijven der vrucht onbekend zijn. Ook bij de Djakari-Papoea's, wonende bij het Sentani-meer, zou men van het dooden van pasgeborenen en het afdrijven der vrucht niets weten. Huisgezinnen met acht tot tien kinderen zouden bij laatstgenoemden stam dan ook volstrekt niet zeldzaam zijn.

Ook *Wirz*²⁾ vermeldt, dat hij het plegen van abortus bij de Papoea's van het Sentani-meer niet heeft kunnen constateeren; integendeel niets zou dezen stam liever zijn dan een groot kindertal.

Bij de Barriai in Nieuw-Pommeren schijnt, volgens *Friederici*³⁾ de afdrijving der vrucht niet bekend te zijn — althans, zegt gen. Schrijver er voorzichtigheidshalve bij — ik heb daarvan bij dit volk niets te weten kunnen komen.

Hugh Low deelt mede, dat de Dajaks van Britsch Noord-Borneo nimmer tot het opzettelijk afdrijven der vrucht overgaan⁴⁾. Volgens *Riedel*⁵⁾ zouden op het eiland Aroe abortiva niet bekend zijn, evenmin zouden daar middelen gebezigd worden om de vruchtbaarheid der vrouw te bevorderen en steriliteit tegen te gaan. Dezelfde schrijver vermeldt, dat ook op de eilanden Leti, Moa en Lakor niet van abortief-middelen gebruik wordt gemaakt. Verder vond ik door *Elbert*⁶⁾ opgegeven, dat de bewoners van Flores geen direkte abortief-middelen schijnen te kennen, terwijl tenslotte *Montano*⁷⁾ *gelooft*, dat bij de bewoners der Philippijnen het gebruik van afdrijvingsmiddelen niet voorkomt.

Wanneer wij nu overzien de volken in onze Oost, bij welke het vroegtijdig termineeren der zwangerschap niet voorkomt of niet voorkomen zou, dan valt ons allereerst op, dat dit aantal in verhouding tot die stammen, bij welke zulke praktijken wel bekend zijn, uiterst gering is. Bovendien laten zich enkele schrijvers omtrent het niet-voorkomen van deze gebruiken nog uiterst voorzichtig uit. Verder weten wij, dat bij sommige dier volken, bij welke wij het opwekken van abortus vinden ontkend, door andere reizigers die praktijken

¹⁾ J. A. Wasterval: Zwangerschap, geboorte en kindermoord bij de Papoea's in en om de Humboldtbaai.

Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen, deel I, VII, afl. 3, 1915.

²⁾ Dr. P. Wirz: Dies und jenes über die Sentanier und die Geheimkulte im Norden von Neu-Guinea.

Tijdschr. voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, LXIII, 1923.

³⁾ Georg Friederici: Wissenschaftliche Ergebnisse einer amtlichen Forschungsreise nach dem Bismarck-Archipel im Jahre 1908. Ergänzungsheft No. 5 der Mitteilungen aus den Deutschen Schutzgebieten, Berlin 1912.

⁴⁾ H. Ling Roth: The natives of Sarawak and British North Borneo.

⁵⁾ Riedel: De sluiik- en kroesharige rassen tusschen Selebes en Papua.

⁶⁾ J. Elbert: Die Sunda-Expedition.

⁷⁾ H. Ploss: Das Weib in der Natur- und Völkerkunde. Leipzig 1905.

wel degelijk werden geconstateerd; b.v. vinden wij door *van Suchtelen* wel degelijk het kunstmatig afbreken der graviditeit op het eiland Flores vermeld.

Daarbij dient nog rekening te worden gehouden met het feit, dat het volstrekt niet altijd gemakkelijk is van de inlanders omtrent zulke delicate kwesties betrouwbare inlichtingen te verkrijgen. Zelf ondervond ik dat zoowel bij de Niassers als bij de Minangkabau-Maleiers. Voor inlichtingen omtrent zaken, die op het geslachtsleven betrekking hebben, zijn de inlanders in den regel niet toeschietelijk. Ik herinner mij b.v., hoe moeilijk het was, van de doekoens in Midden-Sumatra betrouwbare opgaven te verkrijgen omtrent het voorkomen van geslachtelijke afwijkingen als onanie, paederastie, enz. Vaak werd dan in de kampong, waar ik deze inlichtingen vroeg, het voorkomen van zulke aberraties met stelligheid ontkend, maar werd er dan aan toegevoegd, dat zij in de naburige kampong wel zouden voorkomen. En wanneer ik dan in de aangewezen kampong ging vragen, gaf men mij weer op aldaar van dergelijke afwijkingen niets te weten, maar dat men wel meende, dat zij voorkwamen in de kampong, waar ik juist vandaan kwam en ook al geïnformeerd had. Men ziet dus, hoe uiterst voorzichtig men moet zijn in zijn conclusies bij dergelijke opgaven. Zoo bleken vooral de Niassers zeer ongaarne bereid te zijn, mij omtrent het opwekken van abortus inlichtingen te verstrekken. Men schaamt zich blijkbaar min of meer voor dergelijke daden en wil er dus niet mede voor den dag komen.

Op grond dan van een en ander meen ik niet ver van de waarheid te zijn, wanneer ik van meening ben, dat in werkelijkheid wel bij *alle* volken in den Indischen Archipel het opwekken van miskraam een welbekende en niet zelden toegepaste handeling der inlanders is.

3. Onze derde vraag luidde: is het afdrijven der vrucht eene geoorloofde of niet-geoorloofde, eventueel strafbare handeling?

Van de Minangkabau-Maleiers in Midden-Sumatra vernam ik, dat de adat het ontijdig afbreken der zwangerschap verbiedt. In Taloe (Kwantan) zei men mij, dat de adat als straf voor het opwekken van abortus oplegt een boete van 20 gulden, 50 gantangs rijst en een karbouw. Hiervan wordt een maaltijd aangericht voor de leden der negri. In geval de vrouw, bij welke de miskraam werd opgewekt, niet in staat is deze boete te betalen, moet de geheele *soekoe* — dat gedeelte der negri, hetwelk onder één *panghoeloe* staat — aan de betaling medehelpen. Te Sidjoengdjoeng deelde men mij eveneens mede, dat dergelijke praktijken verboden zijn. In vroeger tijd zouden zelfs de vrouwen, die een eind lieten maken aan hare zwangerschap, daarvoor ter dood zijn gebracht. Nu moesten zij daarvoor een boete van f 40 betalen aan den *panghoeloe* en bovendien een stuk witte kain voor de moskee leveren. Mijn reisgenoot Prof. *Alfred Maass*¹⁾ zegt in

¹⁾ Dr. Alfred Maass: *Durch Zentral-Sumatra*.

zijn boek eveneens, dat bij de Minangkabau-Maleiers zoowel de korân als de adat het opwekken van abortus verbieden. Toch vinden zulke praktijken in het geheim bij dit volk volstrekt niet zelden plaats. Men deelde *Maass* echter mede, dat aldaar niet lang geleden eene weduwe zwanger was geworden. Toen dit bekend was geworden, werd deze vrouw door den *dubalang* voor den *panghoeloe* geleid, die haar eene boete van twee *kajoe kain baladjoe* (twee rollen doek van 12 *kabang* en 4 ellen lang) oplegde. Dit stuk doek werd onder de *dubalangs* verdeeld. Daarna werd de vrouw naar de doekoen, de *tukan pârampoean* gebracht, die haar de buitenechtelijke vrucht moest afdrijven, daar zich de *panghoeloe* beschaamd gevoelde, dat in zijn gebied een zoo ongepaste gebeurtenis was voorgekomen.

In dit geval zou dus — wat wel heel vreemd is — de *panghoeloe* zelf last hebben gegeven tot het opwekken van abortus.

Volgens *Westenenk* is men bij de Minangkabau-Maleiers heel streng tegenover ongetrouwde vrouwen, bij welke zwangerschap wordt geconstateerd en eischen de *panghoeloe's* van den *mamma'* (het familiehoofd), dat ervoor gewaakt worde, dat zulk een vrouw haar vrucht niet laat afdrijven.¹⁾

Ik vroeg Prof. *Snouck Hurgronje*, of den Mohammedanen het afdrijven der vrucht nadrukkelijk verboden is. Deze deelde mij mede, dat hieromtrent de meeningen der gezaghebbende geleerden verschillen. Waar de maatschappelijke toestand naar middelen tegen het kinderen krijgen doet verlangen, vindt men gewoonlijk geen bezwaar tegen de toepassing van eene dergelijke praktijk. Alleen beperken velen het geoorloofd zijn van het afdrijven der vrucht tot de eerste vier maanden der zwangerschap, omdat daarna Allah den *roeh*, d. i. den geest, het levensbeginsel, in de vrucht blaast.

Door *Stern*²⁾ vond ik in zijn boek medegedeeld, dat de Moslimsche wet de vrouw, die hare vrucht afdrijft, tot eene zware straf veroordeelt. *Omer Haleby* zou deze wet uitvoerig toegelicht hebben. Hij meende, dat de prostitutie der volken, die afgoden vereerden, de oorzaak was van het allerergste misdrijf: het afdrijven der vrucht. De Profeet zou de afdrijving uitdrukkelijk verboden hebben; doordat hij den menschen verboden heeft een medemensch te dooden, zou daarmee ook het dooden van het in het moederlichaam verblijvende kind veroordeeld zijn. Want onder het woord kind zou volgens de traditionisten reeds verstaan moeten worden de vrucht, welke zich in het moederlichaam ontwikkelt. „Wanneer men zegt, dat eene van den Profeet afkomstige traditie het eener vrouw vergunt medica-

¹⁾ L. C. Westenenk: De Minangkabausche Nagari. Mededeelingen van het Encyclopaedisch Bureau, aflevering VIII, 1915.

²⁾ B. Stern: Medizin, Aberglaube und Geschlechtsleben in der Türkei. Berlin 1903.

menten te gebruiken, om haar periode te onderdrukken, wanneer slechts deze middelen haar niets schaden kunnen; en wanneer men zegt: daaruit zou volgen, dat men in bepaalde gevallen door in- en uitwendige middelen ook een miskraam mag veroorzaken — dan geeft men aan deze traditie eene verkeerde beteekenis, eene beteekenis, welke met den Koran en de wet van den Islam in strijd is. Degenen, die aldus spreken, stellen de duisternis in plaats van het licht. De bedoelde traditie en de eerste geleerden van den Islam, die haar wedergegeven hebben, wilden in werkelijkheid slechts zeggen, dat het geoorloofd is aan eene vrouw, bij eigen instemming en met instemming van haar man of hare verwanten, middelen toe te dienen, die een al te sterk bloedverlies en eene stoornis der gezondheid kunnen verhoeden.”

De Mohammedaansche Toradja's der Tomini-baai in Celebes zijn van meening, dat zoodra iemand gestorven is, de engel *Manakiroe* komt (de naam *Manakiroe* schijnt eene combinatie te zijn van de namen *Moenkar* en *Nakir*, de twee engelen, welke den pas overledene ondervragen). Deze is gewapend met een staaf ijzer. Hij vraagt aan de ziel, of zij geen zonden heeft. De ziel van den gestorven mensch antwoordt: neen, maar zijn lijk noemt al de begane zonden op, waaronder vooral zwaar wegen: afdrijven der vrucht, overspel en diefstal.

Mag men nu inderdaad hieruit afleiden, dat het afdrijven der vrucht als zoodanig bij deze Toradja's voor eene ernstige zonde geldt? *Kruyt*¹⁾ meent blijkbaar van niet; hij gelooft, dat het afdrijven, hier genoemd, duidt op ongeoorloofde gemeenschap daar toch als regel alleen de vrucht van ongeoorloofde gemeenschap vernietigd wordt. Zij die aan de laatste soort zonde schuldig zijn, worden met de staaf ijzer door de vagina of door den penis gestoken, tot het ijzer den mond uitkomt; voor andere zonden krijgt men alleen slagen met de staaf.

Tegen *Kruyt*'s opvatting meen ik echter te mogen aanvoeren:

1. dat het juist de Mohammedaansche Toradja's zijn, bij welke deze opvatting voorkomt, daar wij toch in het algemeen hebben gezien, dat bij de Mohammedaansche volken het afdrijven is verboden.
2. dat onder de begane zonden behalve afdrijving ook overspel met name wordt genoemd.

Ik geloof daarom eerder, dat wel degelijk bij de Mohammedaansche Toradja's, *elke* afdrijving, zonder uitzondering, voor ongeoorloofd wordt gehouden.

In Nias deelde men mij mede, dat het slechts zelden voorkomt, dat eene gehuwde vrouw abortus laat opwekken. Wanneer dat is geschied, begeven zich alle vrouwen van de kampong naar de schul-

¹⁾ N. Adriani en Alb. C. Kruyt: De Bare'e sprekende Toradja's van Midden-Celebes.

dige. Men plaatst haar dan voor de *adoe zatoea* (de voorouderbeelden) en zij moet in het bijzijn van alle aanwezigen plechtig beloven, zulks nimmer meer te zullen doen. Bovendien is de schuldige verplicht aan het kamponghoofd een varken ter waarde van *f* 10 te schenken, waarvan alle kamponglieden hun deel krijgen.

In Oost-Nias wordt zulk eene vrouw eene geldboete opgelegd, te betalen aan het kamponghoofd. *Schröder*¹⁾ zegt in zijn bekend werk, dat op Nias het afdrijven der vrucht bij eene gehuwde vrouw een afwijking vormt van het algemeen geldend beginsel, dat de doodstraf hoofdstraf is, ofschoon ook al niet meer overal, want b.v. in Sawô was weer het omgekeerde het geval. Voor Luzamanu waren de gegevens: eene boete. In Hilisimaetano werd over het afdrijven van de vrucht aan den eenen kant beweerd, dat zoo iets nooit voorkwam, aan den anderen kant, dat de *ere* (priester), die de afdrijvende middelen had verschaft, eene boete van zes *batu* (bedrag in goud ter waarde van tien gulden) moest betalen. Hier hebben wij dus het, naar het schijnt zeldzaam in onze Oost voorkomende geval, dat degeene, die de abortus bij de vrouw veroorzaakt, wordt gestraft.

Volgens *Hueting*²⁾ zijn bij de Tobelareezen abortief-middelen bekend, maar zij zouden bij de eigenlijke Tobelo's niet gebruikelijk zijn, zelfs niet als er zwangerschap ontstaat buiten huwelijk. Hem was maar één geval bekend ervan: een jong meisje was zwanger geworden bij een jongen, die haar in den steek had gelaten. Haar moeder was daarover zoo verontwaardigd, dat zij het meisje een abortief-middel ingaf en de vrucht afdreef, ofschoon de graviditeit reeds heel zichtbaar was. Men sprak van deze zaak echter algemeen met veel afkeuring.

Zoo vond ik vermeld, dat men op Soemba van meening is, dat vrouwen die abortus hebben gepleegd, na haar dood niet in het zieleland worden toegelaten, maar smadelijk worden afgewezen. Ook daar ziet men dus blijkbaar in abortus provocatus eene ongeoorloofde handeling. De Balineezers meenen, dat de ziel eener vrouw, die abortus heeft doen opwekken, in de hel komt, waar zij een ellendig bestaan heeft. De ziel moet dan gedurende een tiental jaren in de hel aan een bamboe hangen, waaraan een rot knaagt en die door den wind heen en weer wordt gezwaaid. Onder deze bamboe is een vuur aangelegd, terwijl groote honden de ziel opwachten. De *Buta Wikalka* martelt de ziel. Daarentegen wordt de ziel van den *balyan* (priesterarts), die bij eene zwangere vrouw de vrucht heeft afgedreven, gestraft door de *Buta Willis*. Wanneer deze ziel in de hel is gestooten, komen

¹⁾ E. E. W. Schröder: Nias.

²⁾ A. Hueting: De Tobeloreezen in hun denken en doen. Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië, deel 77, 1921.

de ongeboren kinderen om haar te kwellen.¹⁾ In verband hiermede zij nog vermeld, dat in de Oud-Indische wetboeken het opwekken van abortus wordt veroordeeld. Volgens de *Mahabharata* kan degene, die abortus veroorzaakt heeft, slechts ontzoend worden, wanneer in den slag het wapen hem treft en doodt, of doordat hij zich aan den vuurdood prijs geeft.²⁾

In de Latowa, een der belangrijkste geschriften der Boegineesche letterkunde, eene verzameling geschriften van oude vorsten en wijzen over allerlei onderwerpen, doch vooral over de verplichtingen van vorsten en hoofden jegens hunne onderdanen en van dezen ten opzichte van genen, wordt onder de misdrijven, die met den dood van den schuldige verdienen gestraft te worden ook genoemd, het z.g.n. „verstoppn van de waterleiding”. Onder de „waterleiding” worden hier verstaan de inkomsten van den vorst. Indien iemand bekend is met zekere misdaden van anderen en hij die maar geheim houdt en de schuldigen niet tot slaven van den vorst doet verklaren, werd hij gezegd „de waterleiding te verstoppn”. De hier bedoelde misdaden zijn: het verschaffen van abortief-middelen, overspel, huwelijk of coitus eener vrouw met haar slaaf, vergiftiging, moord zonder reden op iemand begaan, het toedienen van verderfelijke geneesmiddelen en hekserij.³⁾ Ook hier wordt dus blijkbaar het veroorzaken van abortus strafbaar geacht.

Volgens *Riedel*⁴⁾ heeft op de Tanimbar- en de Timorlaoet-eilanden afdrijving der vrucht niet zelden plaats, vooral bij ongehuwde vrouwen. Bij ontdekking zou echter zulk eene vrouw met eene zware boete worden gestraft.

Van de Orang Djakûn daarentegen vermeldt ons *Stevens*⁵⁾, dat abortus bij dit volkje slechts zelden wordt opgewekt; wanneer zulks bij eene gehuwde vrouw werd ontdekt, was het den echtgenoot veroorloofd met een knuppel zijn vrouw te straffen. Indien hij haar daarbij doodde, werd hem daarvan geen rekenschap gevraagd. Wanneer eene vroegtijdige bevalling plaats had, werd de vrouw door eene vroedvrouw onderzocht, of door eenige oudere vrouwen, door den echtgenoot daarvoor aangewezen, teneinde vast te stellen, of de vrouw soms opzettelijk aan hare graviditeit een einde had gemaakt. Indien zulks het geval bleek te zijn, had haar man, gelijk gezegd, het recht haar te straffen, echter was hij niet daartoe genoodzaakt.

¹⁾ H. H. Juynboll: Die Hölle und die Höllenstrafen nach dem Volksglauben auf Bali. Baessler Archiv, Band IV, 1914.

²⁾ J. J. Meyer: Das Weib im altindischen Epos.

³⁾ G. K. Niemann: De Latowa.

⁴⁾ Riedel: De sluik- en kroesharige rassen tusschen Selebes en Papua.

⁵⁾ N. V. Stevens: Mitteilungen aus dem Frauenleben der Orang Bêlendas, der Orang Djâkun en der Orang Lâut.

Zeitschrift für Ethnologie, Jahrg. 28, 1896.

Wanneer deze mededeeling van *Stevens* inderdaad juist is, dan schijnt echter de fout der daad in dit geval meer te schuilen in de afdrijving zonder toestemming en buiten medeweten van den echtgenoot, niet zoozeer in de afdrijving als zoodanig.

Wanneer bij de Orang Djâkun eene ongehuwde vrouw, zwanger geworden, hare vrucht liet afdrijven en zulks werd bekend, verloor zij daardoor geheel de achting harer kamponggenooten, terwijl de mannen zulk een meisje niet tot echtgenootte begeerden.

Ook de Oendang-Oendang der residentie Djambi veroordeelt het opwekken van miskraam. De oendang-oendang is eene verzameling van voor de residentie Djambi van kracht zijnde voorschriften en regelingen ten aanzien van de rechtspraak, het inlandsch bestuur, de grondrechten, enz. Deze verzameling, waarin de adat, voorzover zij nu reeds aan het bestuur bekend is en niet indruischt tegen beginselen van rechtvaardigheid en billijkheid, is gecodificeerd, bevat tevens voorschriften, welke eveneens bij de rechtspraak als leiddraad dienen te worden gebezigd, zoomede regelingen ten aanzien van het districts- en doesoenbestuur en van de geestelijkheid, verder bepalingen ter zake grondrechten, enz., waarvan de kennis voor de besturende ambtenaren, voor de inlandsche beambten en voor de hoofden een vereischte is. Ten opzichte van de abortus heet het daar van belang te weten:

1. of de vrucht vóór het door de natuur aangewezen tijdstip der geboorte het moederlichaam heeft verlaten;
2. of dat is geschied als gevolg van het aanwijzen, toedienen of aanwenden van eenig daartoe geschikt middel;
3. of de dader een zoodanig middel heeft gebezigd met den wil, daardoor de vrucht uit het moederlichaam te verwijderen;
4. of de dader de moeder zelve is. Zoo ja, of zij zonder eenige hulp de afdrijving heeft bewerkstelligd of op aansporing van een ander erin heeft toegestemd, gebruik te maken van het door dezen aangewezen of toegediend middel;
5. is de dader een ander dan de moeder? Heeft hij met of zonder goedkeuring der moeder gehandeld?

Volgens artikel 46 zijn de doesoen- en de districtshoofden verplicht zonder het minste uitstel aan den controleur mededeeling te doen van bepaalde misdrijven of overtredingen, welke te hunner kennisse komen. Daaronder worden o.a. genoemd: ontmanning, alsook het opwekken van abortus bij eene zwangere vrouw, o.m. door spijzen, dranken en eetwaren.¹⁾

Tenslotte vond ik voor Zuid-Sumatra nog vermeld, dat vrouwen, die abortus lieten opwekken, hetzij door het innemen van bepaalde middelen of door andere methoden, de doodstraf schuldig

¹⁾ Adatrechtbundel V.

waren. Indien echter de vrucht zich niet bewogen had en geen teekenen van leven had vertoond, kon de vrouw er met eene boete afkomen.¹⁾

Dit is alles, wat mij omtrent het niet-geoorloofd zijn, eventueel de strafbaarstelling van een gepleegden abortus bekend is. Men schijnt dus wel te mogen aannemen, dat bij verreweg de meeste stammen in onze Oost zulke praktijken niet voor ongeoorloofd worden gehouden en ook niet worden gestraft. Ja, van bepaalde volken vond ik zelfs vermeld, dat de afdrijving geschiedt en moet geschieden in tegenwoordigheid van en met toestemming van daarvoor aangewezen personen. Het aantal volken in den Indischen Archipel, bij welke de vrucht-afrijving niet geoorloofd en strafbaar geldt of gold, is zeker zeer gering tegenover dezulke, bij welke dat niet het geval blijkt te zijn.

4. Welke motieven liggen aan de afdrijving ten grondslag?

Het ligt voor de hand, dat allereerst wel buitenechtelijke zwangerschap tot het vóórtijdig beëindigen der graviditeit, ook in onze Oost, aanleiding zal geven. Wij weten, dat bij verscheidene stammen aldaar het verkeer tusschen de beide seksen vóór het huwelijk zeer vrij is en dat alsdan niet zelden reeds geslachtelijk verkeer plaats vindt. Men vindt dat, in den regel althans, volstrekt niet erg, zoolang het maar niet komt tot zwangerschap van het meisje. Wanneer dat wél het geval is, moet óf tot een huwelijk worden overgegaan, óf men tracht door het afdrijven der vrucht aan de graviditeit een einde te maken. Tot het laatste zal uit den aard der zaak nog eerder besloten worden bij die stammen in onze Oost, bij welke een geslachtelijk verkeer vóór het huwelijk verboden is.

Bij verscheidene stammen vond ik dan ook vermeld, dat zwangerschap buiten huwelijk aanleiding geeft tot het opwekken van abortus. Dit is b.v. het geval bij de Atjehers, de Bataks, Minangkabau-Maleiers, Lampongers, Niassers, Engganeezen, Toradja's, Minahassers, bij Dajaksche stammen, bij de inlanders van Halmaheira, Gowa, Boeroe, Soemba, Kei, bij vele Papoea-stammen, bij de inboorlingen van het Gazelle-Schiereiland, op Tanimbar, Timoerlaet, Ceram, Bali, Java en de eilanden van de Torresstraat.

Kruyt vertelt ons, dat het algemeen onder de Toradja's voor eene schande geldt, indien eene vrouw buiten huwelijk bevalt. Het zijn de aardigheden, welke ieder zich gerechtigd acht op de ongehuwde moeder te maken, die haar naar allerlei middelen doet zoeken om van de vrucht bevrijd te worden. Men is zeer gevoelig voor spot, al komen vaak de schimpscheuten en plagerijen ons vrij onschuldig voor.

¹⁾ Adatrechtbundel VI. Zuid-Sumatra. Engelsche opteekening van adatrecht ter hoofdplaats Benkoelen (omstreeks 1807).

Een Toradja zegt bijvoorbeeld tot of van een meisje met een kind: „ik zou niet het kind van zoo maar iemand willen opvoeden” en zoo’n meisje zal zich daardoor zeer gegriefd gevoelen. Namen van kinderen, buiten echt geboren, als *Toewoe ri engo* „aan den neus gegroeid”, *Nawoei ngojoe* = „door den wind aangebracht” en dergelijke moeten der ongehuwde moeder steeds als spot in de ooren klinken en haar tenzeerste krenken. Behalve dat de ongehuwde moeders zich schande en spot vaak moeten getroosten, zien zij ook zeer op tegen den last der opvoeding van het kind, dat geen vader heeft, want niemand zal de zorg voor het kind met haar deelen en haar hulp verleen en bij het akkerwerk.

Bij de Kênja-Dajaks leven de jonge mannen en meisjes op zeer intiem voet met elkaar; zij beginnen daarmede al heel vroeg en de ouders weten zeer goed, dat hun kinderen reeds op zeer jeugdigen leeftijd aan hun spelen een bijzonder karakter geven. Niemand vindt dat vreemd, omdat de ouders zich hun jeugd nog zeer goed herinneren en zelf niet beter waren. Maar reeds als jonge menschen bepalen de jongen en het meisje hunne keuze en zijn dan in den regel elkaar ook trouw. Een misstap gedurende dien tijd acht men zeer natuurlijk en wordt volstrekt niet kwalijk genomen; heeft hij gevolgen, dan is dat ook niet zoo erg, omdat de vader van het kind wel bekend is en men door een huwelijk de zaak in het reine kan brengen. In den regel komt het echter zoover niet, omdat de vrouwen vrij handig zijn in het opwekken van abortus. Gelukt het echter de vrouw niet om aan hare graviditeit een einde te maken, dan is toch als regel de vader wel bekend en dan is al voor het grootste deel aan den adat voldaan.

Elshout zag in één huis drie vrouwen, die, nog ongehuwd, reeds zwanger waren. Twee van dezen slaagden erin te aborteeren, de derde huwde kort vóór hare bevalling nog in allerhaast den vader van het kind.¹⁾

Bij de Karo-Bataks in Sumatra staat men, gelijk bij zoovele andere stammen in onze Oost, geslachtelijken omgang vóór het huwelijk toe. Deze mag echter geen gevolgen hebben. Deze opvatting leidt tot het gebruik van voorbehoedmiddelen, tot abortus provocatus, maar zelfs wel tot zelfmoord.²⁾

Indien bij de Atjehers sexueele gemeenschap heeft plaats gehad tusschen personen, die niet door een huwelijk zijn verbonden, en die evenmin heer en slavin zijn, en de omgang heeft gevolgen, dan wordt dit feit berecht door den *oeleëbalang*. Deze gaat vooral dan tot straffen over, wanneer de zwangerschap eener ongehuwde vrouw open-

¹⁾ J. M. Elshout: De Geneeskunde der Kênja-Dajak in Centraal-Borneo in verband met hunnen Godsdienst.

²⁾ M. Joustra: Hygiënische Misstanden in het Karo-land.

baar wordt. In zulk een geval wordt de bewerker opgespoord en den partijen voorgehouden, dat zij eigenlijk des doods schuldig zijn door verworping of verdrinken, maar tevens wordt hun te kennen gegeven, dat eene geldboete de zaak in orde kan maken, mits de *tanda* (het bewijs) verdwijne. De geldboete wordt dan in den regel betaald en de vrucht op last van den oeleëbalang afgedreven. Hier hebben wij dus weer een geval, waarbij de afdrijving geschiedt op last van de autoriteiten.

Vele Atjehsche hoofden plegen gemeenschap met de dochters van den minderen man en weten de gevolgen daarvan in den regel te vernietigen of te voorkomen. Hetzelfde geschiedt door lieden, die met vrouwen van hun eigen stand, meestal weduwen of gescheiden vrouwen, verboden omgang hebben. Kunstmatige abortus, zoowel in als buiten huwelijk zou in Atjeh zeer veelvuldig voorkomen.¹⁾

Op Soemba gaan de meisjes, omdat zij vaak wegens den hoogen bruidschat niet kunnen huwen, niet zelden buiten huwelijk tot sexueel verkeer over en worden dientengevolge zwanger. Gewoonlijk drijven zij de vrucht dan af.²⁾

In Kapauer zijn abortiva eveneens veelvuldig in gebruik. Het schijnt echter, dat alleen ongehuwde meisjes daarvan gebruik maken. Veelal worden de meisjes aldaar reeds vroeg uitgehuwelijkt; begaan zij echter tevoren een misstap, dan loopt de familie gevaar den bruidschat te verliezen en kan deze vrees daarom aanleiding geven tot het opwekken van miskraam.³⁾

Zoo vond ik vermeld, dat wanneer bij de Marindineezen in Zuid-Nieuw-Guinee eene *wahoekoe* (meisje van ± 13 — ± 16 jaar) zwanger wordt, men tot het afdrijven der vrucht overgaat; lukt dat niet, dan wordt het kindje terstond na de geboorte gedood. Komt zwangerschap voor bij eene *iwage* (meisje van 16—18 jaar), dan moet het meisje spoedig trouwen en wel met dengene, die door haar als de vader wordt aangewezen.⁴⁾

Gelijk bekend, is het bij verschillende stammen van den Indischen Archipel verboden, of wordt het voor zeer ongewenscht gehouden, dat een meisje in het huwelijk treedt, voordat hare oudere zuster is getrouwd. Dat is o.a. het geval bij de Soendaneezen, bij de Badoei's, bij de Bare'e-Toradja's van Midden-Celebes, bij de Minangkabau-Maleiers en de Niassers. Bij de Bataks mag een jongere broer niet huwen vóór den ouderen. Wanneer nu bij genoemde volken een meisje

¹⁾ Snouck Hurgronje: De Atjehers.

²⁾ S. Roos: Soemba. Verh. van het Batav. Genootschap, 1872.

³⁾ D. C. Bout: Ber. v. d. Utrechtsche Zend. 1918, geciteerd door H. F. Tillema: Kromoblanda.

⁴⁾ L. Berkhout: Bijdrage tot de kennis van de Majo-inwijdingsfeesten bij de Marindineezen van Zuid-Nieuw-Guinee. Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned. Indië, deel 75, afl. 3 en 4, 1919.

zwanger is geworden en een huwelijk niet goed mogelijk is, omdat haar oudere zuster nog niet getrouwd is, zal men of trachten abortus op te wekken of men moet bijzondere maatregelen nemen, die het huwelijk van het meisje mogelijk maken. Zoo zal men b.v. in de Soendalanden eerst de oudere zuster met een remplaçant van den bruigom, een houten pop, gekleed als bruigom en dezen voorstellend, doen huwen, met al de plechtigheden, die aan een werkelijk huwelijk zijn verbonden, en eerst daarna kan haar jongere zuster met den man, die haar zwanger heeft gemaakt, in het huwelijk treden. Zoo zal bij sommige Toradja-stammen in Midden-Celebes een jonge man, wanneer zijn verloofde zich genoodzaakt ziet vóór hare oudere zuster in het huwelijk te treden, aan zijn aanstaande schoonouders een buffel moeten geven als boete, terwijl bij de To Tebato de ongetrouwde oudere zuster den man harer jongere zuster beboet met een stuk katoen of een sarong.

Het is echter volstrekt niet uitsluitend de ongehuwde vrouw van den Indischen Archipel, die door het opwekken van abortus aan hare ongewenschte graviditeit een einde tracht te maken, want ook de gehuwde vrouwen nemen niet zelden daartoe haar toevlucht. Als motieven daartoe vond ik in de literatuur vermeld: ijdelheid, d.w.z. de zucht om zoo lang mogelijk een mooi lichaam te behouden, ongunstige levensverhoudingen, de vrees aan het verwachte kind geen voldoende voeding te kunnen geven, zwangerschap in bloedschande en tengevolge van overspel, de lust tot beperking van het kinderen-aantal, opzien tegen de lasten van het grootbrengen der kinderen, voorkoming van spoedig op elkaar volgende bevallingen, vrees voor de pijnen der bevalling of voor een ongelukkigen afloop der bevaling, prostitutie, een gedwongen huwelijk, eene gelofte tegenover een gestorvene, zwangerschap ontstaan door omgang eener vrije vrouw met een slaaf, te jeugdigen leeftijd van het meisje, graviditeit tijdens de verloving, het feit dat het voor niet-passend wordt gehouden, dat eene vrouw, die reeds eene gehuwde dochter heeft, nog zwanger wordt, bepaalde economische verhoudingen en tenslotte bijgeloof.

Enkele voorbeelden mogen een en ander nader toelichten!

In Celebes komt volgens *Kruyt* het afdrijven der vrucht meer voor bij de To Lage en To Onda'e dan bij de To Pebato en de Meer-stammen. De reden hiervan zou liggen in het feit, dat de eerstgenoemde volken slavenhouders zijn, de laatstgenoemde niet. Door de omstandigheid, dat er meer slaven dan vrijen zijn, gebeurt het niet zelden, dat vrijgeboren meisjes zich afgeven met slaven en de zwangerschap, welke daarvan het gevolg was, moest het meisje dikwijls met den dood bekoopen, omdat zulk eene verhouding van een slaaf met een vrije vrouw streng verboden is. Ook zouden de vrije To Lage door het gemak, dat zij van hunne slaven hebben, zich eene uiterlijke beschaving hebben eigen gemaakt, welke geen kwaad

of schande ziet in den vrijen omgang van jongelieden, maar wel in de gevolgen ervan. Bij de To Pebato's zou dit geheel anders zijn, vrees voor vermenging kent men daar niet, omdat die stam geen slavenhandel heeft.

In de omstandigheid, dat de To Lage slavenhouders zijn, meent *Kruyt* ook een reden te mogen zien van de mindere vruchtbaarheid van dezen stam. Terwijl een To Pebato-ouderenpaar gaarne kinderen heeft, omdat deze later zijn eenige hulp zijn, voelt de vrije vrouw der To Lage die behoefte niet, daar zij haar slaven heeft, om het werk voor haar te verrichten. Bovendien is zij hierdoor gemakzuchtiger geworden dan de To Pebato-vrouw en dus eerder geneigd, iets onaangenaams van zich af te schuiven. Voor getrouwde slavinnen is ook nog een reden tot vruchtafdrijving, namelijk dat zij geen lust hebben om kinderen voort te brengen en op te voeden voor haar meester. Daarenboven worden de slavinnen weinig ontzien en moeten steeds werken, al hebben zij kinderen te verzorgen. Ook daarom zouden zij eerder tot afdrijving der vrucht overgaan.

Volgens *van de Loosdrecht*¹⁾ wordt door de Toradja's van Rante Pao van vruchtafdrijvende middelen zelden gebruik gemaakt. Zelfs zou eene getrouwde vrouw, zoo zij tengevolge van overspel zwanger is geworden, daartoe niet licht overgaan, daar het kind in elk geval door haar echtgenoot wordt erkend. Alleen wanneer eene vrije vrouw tengevolge van geslachtsgemeenschap met een slaaf zwanger wordt, gaat zij tot het afdrijven der vrucht over, omdat de doodstraf op de inbreuk van deze pemali-bepaling is gesteld.

De Toradja's van de Sa'dan-, Masoepoe- en Mamasa-streek achten zwangerschap tengevolge van geslachtelijken omgang met een man van minderen stand zeer ernstig. Indien de graviditeit in een nog niet te ver stadium verkeert, begeeft de vrouw zich met een *to menaa* (priester) en enkele vrouwelijke lijfeigenen (*kaoenans*) of kamponggenooten naar een nabijgelegen rivier. Zij zorgt een stel nieuwe kleeven bij zich te hebben. Aan den oever der rivier gekomen, gaat zij op den grond liggen, om door een der haar vergezellende vrouwen zoolang op den buik getrapt te worden, tot de vrucht is afgedreven, waarna de vrouw haar kleeven uittrekt en de nieuwe aandoet. In de oude kleeven worden het foetus, wat hoofdhaar van de moeder en een ring gewikkeld, waarna de vrouw in de rivier afdaal, gevolgd door den priester, die den bundel van haar overneemt. De vrouw bekent dan openlijk haar schuld, waarop de priester de vergiffenis van *Poang Matoea*, den Hemelheer, en van de *deata* (geesten) voor haar inroept en vervolgens den bundel in den stroom werpt. Na afloop hiervan keeren allen naar de kampong terug. Een

¹⁾ A. A. van de Loosdrecht: Onder de Toradja's van Rante Pao. Nederl. Tijdschrift v. Zendingwetenschap, 65e jaarg., 1921.

karbouw en een varken worden later op den dag door lieden uit een andere kampong naar de rivier gebracht en daar geslacht als offer aan *Poeang Matoea* en de *deata*. Noch de familieleden, noch de kamponggenooten mogen daarbij tegenwoordig zijn.¹⁾ Hier hebben wij dus wederom te doen met een geval, waarbij de vrucht wordt afgedreven met medeweten en toestemming van bepaalde autoriteiten, in casu den priester.

Bij de Papoea's van de Doreh-baai willen de vrouwen in den regel niet meer dan twee kinderen hebben en na de geboorte van haar eersteling geen tweede kind ter wereld brengen, voordat het eerste een drie- of vierjarigen leeftijd heeft bereikt en mitsdien minder zorgen vereischt. Wordt eene vrouw vóór dien tijd zwanger, dan drijft zij de vrucht af en zij doet dat ook later na de geboorte van haar tweede kind.²⁾

De Arfakkers van Hollandsch Nieuw-Guinea zien er eveneens tegenop vele kinderen te bezitten, Zij zeggen: „Kinderen zijn lastig, wij worden er moe van, wij gaan dood”. Wegens deze overweging gaan de vrouwen aldaar dan ook veelvuldig tot vruchtafdrijving over.³⁾

De vrouwen der Watubela-eilanden wenschen slechts één tot twee kinderen te krijgen, bij volgende zwangerschappen drijven zij de vrucht af.⁴⁾

Wanneer bij de Noeforeezen eene vrouw drie tot vier kinderen ter wereld heeft gebracht, vindt zij dat meer dan welletjes en neemt zij bij een daarop volgende zwangerschap haar toevlucht tot abortus.⁵⁾

In het vroegere Duitsch Nieuw-Guinea drijven de vrouwen vaak gedurende de eerste jaren van haar huwelijk de vrucht af, om daardoor langer mooi te blijven. Echter ook later gaan zij dikwijls daartoe over, teneinde het kinderen-aantal te beperken, want eene groote familie vereischt van de ouders veel veldarbeid. Bovendien zien de vrouwen van deze streek zeer op tegen de pijnen der bevalling en geeft deze vrees eveneens niet zelden ertoe aanleiding, om vóórtijdig een einde te maken aan de graviditeit. Bij de Bakaua van het vroegere Duitsch Nieuw-Guinee ziet men niet gaarne, dat jonggehuwde vrouwen spoedig een kind krijgen; men meent, dat zij eerst sterk en flink moet worden, voordat zij de moederzorgen op zich kunnen

¹⁾ Alb. C. Kruyt: De Toradja's van de Sa'dan-, Masoepoe- en Mamasarivieren. Tijdschr. Ind. Taal-, Land- en Volkenkunde, LIII 1923.

²⁾ Nieuw-Guinea, ethnographisch en natuurkundig onderzocht en beschreven in 1858 door eene Nederlandsch-Indische Commissie.

³⁾ C. B. H. von Rosenberg: Reistochten naar de Geelvinkbaai op Nieuw-Guinea in de jaren 1869 en 1870.

⁴⁾ Riedel: De sluike- en kroesharige rassen tusschen Selebes en Papua.

⁵⁾ J. B. van Hasselt: Die Nuforesen. Zeitschrift für Ethnologie, Band 8, 1876.

nemen. Ook deze idee geeft vaak aanleiding tot het opwekken van miskraam.¹⁾

In Kaiser-Wilhelmsland brengen de vrouwen liever niet meer dan drie kinderen ter wereld, uit vrees dat zij geen voldoende voedsel voor haar kinderen zullen hebben en omdat zij tegen de moeite opzien om de kinderen groot te brengen. Vandaar dat zij niet zelden tot vruchtafdrijving overgaan. Hetzelfde is echter, en wel om dezelfde redenen, het geval bij verschillende stammen van Britsch Nieuw-Guinee.²⁾

Bij de Kuni-Papoea's van Britsch Nieuw-Guinee bestaat het voorschrift, dat de vrouwen eerst, na drie of vier jaar getrouwd te zijn geweest, kinderen mogen krijgen. Treedt reeds eerder zwangerschap in, dan wordt de vrucht afgedreven.³⁾ Ook bij verschillende stammen in den Bismarck-Archipel willen de vrouwen pas als zij eenige jaren getrouwd zijn geweest kinderen krijgen; bij vroeger intredende graviditeit pleegt men abortus op te wekken.⁴⁾

Omtrent den abortus provocatus bij de Marindineezen van Nieuw-Guinee ontving ik inlichtingen van Pater *H. Geurtjens*, die zoo vriendelijk was, daaromtrent voor mij ter plaatse een onderzoek in te stellen.

Bij de Marindineezen mag een ongehuwde vrouw geen kinderen krijgen, dat is *pomali*. Wanneer eene ongehuwde vrouw komt te bevallen, heet het geboren kind een *déma*-kind. Men acht het door een *déma* (geest) verwekt. Zulke kinderen worden terstond na de geboorte gedood. Toen de venerische ziekte, het venerisch granuloom, in deze streek vrijwel algemeen werd, bleven de ongehuwde vrouwen bijna allen onaangetast. Doch zoo gauw traden zij in het huwelijk, of zij werden in den regel spoedig ernstig geïnfecteerd. Het feit, dat de meisjes vóór haar huwelijk in den regel van de ziekte vrij bleven, wil echter nog niet zeggen en bewijst volstrekt niet, dat zij zich van omgang met mannen volstrekt hadden onthouden. Immers het is wel zeker, dat ook de Marindineesche meisjes wel geslachtelijk verkeerden, echter zorgden zij er wel voor, dat zij zulks alleen met gezonde mannen deden. Anders was het echter na het huwelijk, want zoodra het meisje huwde, was zij verplicht met verscheidene mannen omgang te hebben bij de verschillende ritueele ceremonieën en daardoor werd dus de kans op infectie veel grooter. Bij en door het huwelijk werd de vrouw officieel tot de voortplanting bestemd, om daardoor den bloei van den stam te bevorderen. Vandaar dat uit

¹⁾ R. Neuhauss: Deutsch Neu Guinea.

²⁾ M. Krieger: Neu Guinea.

³⁾ Henri Eschli Mann: L'enfant chez les Kuni (Nouvelle Guinée Anglaise). Anthropos, Band VI, 1911.

⁴⁾ Joachim Graf Pfeil: Studien und Beobachtungen aus der Südsee.

magisch beginsel al de mannen van den stam haar daartoe als het ware moesten inwijden. Het semen virile toch wordt bij de Marindineezen in het algemeen als een kracht- en vruchtbaarheid-aanbrengend middel beschouwd; vandaar de uitstootingen ervan bij aanplantingen en vruchtboomen en het vermengen ervan bij spijsen, voor zieken bestemd. Als een ongehuwd meisje zwanger is geworden, zal zij haar best doen de vrucht af te drijven en wel door massage van den buik. Pater *Geurtjens* kende eene jonge, intusschen getrouwde vrouw, die echter bij haar huwelijk reeds hoogzwanger was van een anderen man, of zooals het heette, van een *déma*. Zij deed al wat ze kon om het kind kwijt te raken. Toen masseeren niet hielp, klom zij tot op bepaalde hoogte in een klapperboom, daarbij zoo krachtig mogelijk met haar buik tegen den stam drukkend en schurend. Toen sprong zij naar beneden. Van bestraffing in geval van abortus provocatus is bij de Marindineezen volstrekt geen sprake. Integendeel, het zou de *plicht* zijn van een meisje, dat het ongeluk had door een *déma* overrompeld en misbruikt te zijn, aan hare graviditeit een einde te maken.

Op de Sangir-eilanden zouden alleen die zwangere vrouwen de vrucht afdrijven, welke bloedschande hebben gepleegd en de straf, daarop gesteld, vreezen.¹⁾

In Gowa nemen ongehuwde vrouwen vaak haar toevlucht tot abortiva om haar schande te verbergen. Gehuwde vrouwen gaan daartoe over, ten einde eene te spoedig volgende bevalling te voorkomen.²⁾

Van bepaalde kuststammen in het Hollandsch gebied van Nieuw-Guinee vond ik vermeld, dat abortiva in hoofdzaak worden gebezigd door de meisjes en vrouwen, welke zich met vreemdelingen afgeven³⁾, iets wat ook op Schouten-eiland het geval schijnt te zijn.⁴⁾

Volgens *Mallinckrodt* wordt bij de Dajaks der Afdeeling Koeala Kapoeas de vrucht niet zelden afgedreven, omdat men vermoedt, dat een of ander dier, in den regel naar men meent een slang, zich in het moederlichaam heeft gevestigd, met de bedoeling het kind, waarvan de vrouw zwanger gaat, kwaad te doen. Men meent met name dat zulks het geval is, wanneer de buik der zwangere vrouw opvallend uitgezet is.⁵⁾

In Nias zou het kind, waarvan eene vrouw door overspel zwanger is geworden, worden afgedreven; indien echter staande het onder-

¹⁾ A. Kok: Ber. van de Utr. Zending 1919.

²⁾ A. J. A. T. Eerdmans: Verh. van het Batav. Gen, 1897.

³⁾ D. B. Starrenberg: Ber. v. d. Utr. Zending 1919.

⁴⁾ H. W. Duyvendak: Ber. van de Utr. Zending 1919.

⁵⁾ J. Mallinckrodt: Ethnografische mededeelingen over de Dajaks in de Afdeeling Koeala Kapoeas. Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned. Indië, deel 80, afl. 4, 1924.

zoek naar den medeplichtige de vrouw bevalt, wordt het kind in de wildernis gelegd, of in een zak aan een boom opgehangen.¹⁾

Parkinson deelt mede, dat bij stammen in het Gazelle-Schier-eiland een vrouw soms geen kinderen wenscht te krijgen, omdat zij tegenover een gestorven kamponghoofd de gelofte heeft gedaan geen kinderen te zullen voortbrengen.²⁾ Blijkbaar meent men door eene dergelijke onthouding den geest van den gestorvene gunstig voor zich te stemmen.

Op het eiland Boeroe is tengevolge der gedwongen huwelijken de tegenzin der vrouwen in het kinderen voortbrengen groot; zwangerschap staat bovendien het vrijere leven in den weg. Men maakt daarom veel gebruik van abortief-middelen.³⁾

Bij de Minangkabau-Maleiers van Sumatra wordt het bij lieden van eenig aanzien, die aanspraak willen maken op een goeden naam, voor onvoegelijk gehouden, wanneer eene vrouw, die al eene getrouwde dochter heeft, nog kinderen krijgt; vandaar dat men in zoo'n geval, bij eventueele zwangerschap, tracht de geboorte van het kind door allerlei middelen te verhinderen.⁴⁾

Volgens *Jacobs* gaan op Bali niet alleen ongehuwde vrouwen dikwijls tot het opwekken van abortus over, maar ook gehuwde. Eene vrouw namelijk, die zwanger is, ziet in vele zeer natuurlijke zaken dikwijls een slecht voortteeken voor hare bevalling. Zij denkt hare omgeving bevolkt door een groot aantal booze geesten, die het op haar leven hebben gemunt, of hare zwangerschap willen bemoeilijken. Het huilen van een hond b.v., of het krassen van een vogel, het werken van een krater, enz., jaagt haar schrik aan; hare persoonlijke vijanden, de bureu, met welke zij op niet al te vriendschappelijken voet leeft, trachten haar op alle mogelijke wijzen te betooveren, om haar leven en dat van haar kind in gevaar te brengen. In haar angst grijpt zoo'n vrouw dan naar een der haar bekende middelen en offert zij haar ongeboren kind op, om eigen leven daardoor te redden.⁵⁾

(Slot volgt.)

¹⁾ J. T. Nieuwenhuis en N. C. B. Rosenberg: Verslag omtrent het eiland Nias en deszelfs bewoners. Verh. van het Batav. Genootschap v. Kunsten en Wetenschappen, deel XXX, 1863.

²⁾ R. Parkinson: Dreissig Jahre in der Südsee.

³⁾ Joh. A. F. Schut: Het huwelijk bij de Geb'einliar op Boeroe. Mededeelingen vanwege het Nederl. Zendelingen Genootschap, 62ste jaarg., 1918.

⁴⁾ J. C. Van eerde: Een huwelijk bij de Minangkabausche Maleiers. Tijdschr. voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, deel LIV, 1901

⁵⁾ J. Jacobs: Eenigen tijd onder de Baliërs.